

"ידידים! תודה רבה לכל מברכי – למברכים בעל פה ובכתב, מקרוב ומרחוק, למסובים כאן הערב ולאותם אורחים רצויים שרק במקרה אינם עם הקרואים. אקדים כמה מילים על עצם המסיבה הזאת. הרי אין אני אדם שווה לכל נפש. הייתי והנני בר פלוגתא לרבים, ובוודאי אוסיף להיות גם להבא בר פלוגתא לא למעטים. והנה, נאספו כאן ידידים ורעים מכל החוגים. חברים לדעה בצד יריבים לדעה. זהו ביטוי לתרבות פוליטית גבוהה של החברה הישראלית, לבגרות דמוקרטית אמיתית. ידידות אישית ליריב פוליטי – זוהי מידה אשר לא כל אדם זוכה בה ולא כל אדם מסוגל לנהוג לפיה כלפי זולתו. לדעתי, זה שייך להווי הדמוקרטי המצוי בארצנו. ואין אני יודע עוד ארץ שיש בה הווי דמוקרטי כה מפותח: אני מתכוון לא למשטר דמוקרטי, שיש יותר מעולה מאשר זה שאצלנו, ולא לחוקה דמוקרטית, כי לנו אין חוקה כלל וכלל, אלא להווי הדמוקרטי שבין אדם לחברו.

על התמורות הפוליטיות בחיי יש תוהים רבים, ועל מניעי התמורות מרבים כל כך לחוד חידות, עד שעלה על דעתי להשתמש בהזדמנות זו כדי לעזור לפענוח הצפונות הללו על ידי הבלטת הקבוע והאחיד בפרקי חיי השונים. קודם כל תמיד הייתי שרוי במרי: במרי של התנגדות היהודית הפולנית כלפי השלטון האנטישמי העריץ והמדכא; במרי של התקוממות הישוב העברי כלפי השלטון הבריטי המתנכר והמתעמר; במרי של מאבק כלפי אלה המשליטים את הקו המסלף והמעוות על התנועה הקומוניסטית הבינלאומית. תמיד נפל בגורלי להטיח כלפי מעלה, אמנם, זהותם ומקומם של היושבים מעלה נשתנו, אבל ההטחה כלפי מעלה נמשכת.

לא אגיד כי זו עמדה נוחה לא להיות מעולם ולעולם עם אומרי הן, עם עוני אמן לבעל השררה, אבל טוב לי בכך, ולא אוכל אחרת. אל תחשבו, חלילה, שאין זאת אלא נטייה נפשית או תכונת-אופי עיקשת שכזאת. לא, רבותי. העולם של זמננו, הן העולם הגדול האופף אותנו והן העולם הקטן שאנו חיים בו, איננו ראוי שנשלים אתו, איננו מצדיק הפסקת המרי. אמת היא שלא עמדתי במקום אחד, אבל האמת המלאה היא כי בכל מקום שנמצאתי בו עמדתי בצד שמאל.

בהסתדרות הציונית של פולין, שם נולדתי, נמנית עם סיעת "על

המשמר" הראדיקלית, עם אגפה השמאלי, ובתוכה ובשמה לחמתי את מלחמת ההגמוניה בהסתדרות, את מלחמת השותפות עם מחנה ארץ- ישראל העובדת.

כל שנותריי בפולין הייתי מכוון את מאבק המיעוט הלאומי היהודי לזכויותיו, את ההתנגדות היהודית לשלטון, לשילוב עם המאבק הכללי של השמאל הפולני לדמוקרטיה. ולאמיתו של דבר, עמדנו אנחנו- סיעתי ואני- הרחק שמאלה מכמה גורמים המקובלים רשמית כשמאליים. קראנו להקים בהשתתפותנו "חזית עממית" של כל היסודות הסוציאליסטיים, הדמוקרטיים המתקדמים בפולין- נגד הפאשיזם מבית ונגד סכנת התוקפנות הנאצית מחוץ. אגב- אורחא, זה היה זמן מה לפני שהוועידה ה-7 של הקומינטרן העלתה את סיסמת "החזית העממית". החבר אנשל רייס, שכיבדנו הערב בנוכחותו ובברכתו, זוכר ודאי כיצד יזמנו יחד וכמעט הצלחנו להגשים כינוס ייסוד של חזית עממית יהודית עד הקומוניסטים היהודים שפעלו בתנאי מחתרת, ועד בכלל. רק מחמת מכשולים חיצוניים מצד המשטר הפאשיסטי לא הסתייע הדבר.

בפרוץ מלחמת- העולם השנייה ראיתי את מקומי בחזית. מחוץ- לארץ הספקתי להגיע, אחרי מאמצים רבים לפולין, ישר לחזית, ביום 1 בספטמבר 1939. אחרי התמוטטות הצבא הפולני והמדינה הפולנית נמלטתי לארץ- ישראל, וביקשתי להתגייס, בתיווך הסוכנות היהודית, לצבא הבריטי, להמשיך ולהשתתף במלחמה נגד היטלר. תחת זאת גייסוני ל"הגנה", למפקדה הארצית. יחד עם הכנת הכוח העברי במסגרת ה"הגנה" והפלמ"ח, שעתיד היה לעמוד במאבק נגד הבריטים ולהוות את המסד של צה"ל במלחמת- העצמאות, שקדתי כרמ"א לשלוח חלקים נכבדים ומעולים מכוחנו העצמי ליחידות העבריות בצבא הבריטי. וזאת, קודם כל, למען השתתפותנו במלחמה העולמית לא רק כיחידים אלא כאומה; והבריגדה היהודית מארץ- ישראל לחמה בחזיתות צפון- אפריקה ואיטליה תחת דגלה של מדינת- ישראל בטרם הייתה מדינה וכדי שתהיה מדינה. אולם הייתה לנו עוד כוונה: להכין ולהכשיר בצבא סדיר את החטיבות של הכוח העברי שאי- אפשר לקיימן במחתרת, בארגון ה"הגנה", כגון חיל- תותחנים, חיל- אוויר, וכיוצא באלה. יגאל ידין, היושב כאן אתנו, זוכר ודאי את

הביטוי שהשתמשתי בו אז להנמקת הגיוסים לצבא, כי בדרך זו אנו מקיימים "קורסים מעולים למפקדי ה'ההגנה' על חשבון הוד מלכותו".

תיכף עם גמר המלחמה האנטי-היטלריסטית עברנו למאבק נגד השלטון הבריטי בארץ. במחצית מאי 1945 נערכה עצרת-הניצחון על הר-הצופים בירושלים, ובה הכרזתי על פתיחת המאבק, שהיווה את אחד המאבקים האנטי-אימפריאליסטיים הראשונים, שפתחו את עידן שחרורם של עמי אסיה ואפריקה מעול הקולוניאליזם. המאבק גאה בימי תנועת המרי העברי בארץ ותנועת ההעפלה לארץ.

על סף תקומתה של מדינת ישראל ראיתי כהמשך דרכי האנטי פאשיסטית והאנטי אימפריאליסטית בפולין ובארץ ישראל את החובה להתוות למדינה הצעירה דרך שמאלית. ומה פירושה? פירושה שלושה עיקרים: ראשית, מדיניות לאומית בלתי תלויה, בלתי מזדהה עם אחד הגושים העולמיים נגד משנהו: שנית, חתירה לשלום עם הסביבה הערבית על יסוד הכרה הדדית בזכויות הלאומיות החוקיות של שני העמים, ושלישית, להניח ביסוד ההתפתחות הכלכלית הסוציאלית של המדינה לא את חוק עידוד ההון כי אם את חוק עידוד העמל. כדי שהבריות לא יטעו בי, כדי למנוע מקח טעות, הנני מודיע לכם, ידיד ויריבי, כי אינני חוזר בי מדרך זו, מעיקרים אלא, ואינני מתכוון לחזור בי. עוד נבוא חשבון, אם זה היה צודק בעבר, ואם זה לא יישאר צודק גם להבא.

אלא מה? אל מול הסכנה לקיום העם, לעצמאותו הלאומית, הצו העליון הוא להתייצב בחזית ההגנה הלאומית. ואמנם התייצבתי יחד עם חברי לדעה בשתי רגליים בחזית ההגנה הלאומית. אני יודע, חזית כזאת במובן המוסדי אינה בנמצא, אין לה כתובת ומספר טלפון, אין לה משרדים ופקידים, אבל היא קיימת במעמקי ההכרה והתחושה של העם, היא קיימת בשדרות הרחבות של העם, והיא אשר ניצחה במלחמת ששת הימים. הוכחנו שאפשר להשתייך בלא שום חשבון ובלא שום תנאים לחזית ההגנה הלאומית, בלי להיות מיוצגים בממשלת "הליכוד הלאומי", ועל-אף היותנו אפוזיציה כלפיה. אני רואה בהגנה הלאומית את העיקר כעת – והדגש הוא גם על "העיקר" וגם על "כעת". אין עיקר זה מבטל כהוא זה את הניגודים וההבדלים בתוך חזית ההגנה המשותפת. למשל,

בעצם הימים האלה מתנהלת גם מערכה פנימית, מאבק מעמדי בתוך האומה פנימה – ואני עומד באופן הברור והמוחלט ביותר לצד פועלי הנמלים של אשדוד וחיפה – ואין זה, כמובן, אלא פרט המלמד על הכלל.

החרדה המקננת בלבי לגורל עמנו נוגעת לכל אורכה, לכל רוחבה, לכל עומקה של מציאות העם היהודי. אני מדבר בשמי האישי – מתי אם לא הערב אדבר באורח אישי? – ואינני מחייב בדברי אדם זולתי. לבי חרד לנוכח חזיונות שאין להם שימת לב מספיקה בציבורנו. עדיין לא הובאו לדין הפושעים הנאציים מימי היטלר, וכבר קמה מפלגה נאצית חדשה הכובשת לעצמה יצוג פרלמנטרי בתחומי ה"דמוקרטיה" המקובלת, ולא רק ברפובליקה הפדראלית הגרמנית. ראיתי לפני הבחירות ואחרי הבחירות בארצות הברית את החוגים המדיניים, הציבוריים והעיתונאיים שלנו עסוקים בשני המועמדים שרצו אל הבית הלבן, ואותי מדאיגים מעל לכל 13 מיליון הקולות (13 מיליון!) שניתנו למועמד השלישי, לפאשיסט, לגזען, לאנטישמי, לנאצי באיצטלה אמריקנית חדשה. בימינו אלה בא אל קצו פרק גדול בהיסטוריה שלנו, פרק של סימביוזה, של חיים משותפים, של דו קיום, בין פולנים ליהודים על אדמת פולין במשך אלף שנים. היו עליות וירידות בפגישה זאת של שני העמים היו פרשיות של אחווה ושל איבה, והיו שנות הכיבוש הנאצי והשואה ולקחם. מה שמחריד אותי הוא, כי שליטי פולין עכשיו, ראשי המשטר הסוציאליסטי בפולין לא העלו במצפונם ובדמיונם סיום אחר לאלף שנות חיי יהודים בפולין מאשר סיום מעליב, משפיל ומזויע שכזה. גם לתנועת השחרור המהפכנית של הכושים בארצות הברית, לגאוותנו ניצב הציבור היהודי האמריקני, רובו ככולו, סלתו ושמונו, לתמיכה במאבקם של הכושים לשווין זכויות, והנה התגבש בתוך תנועת השחרור הכושית אגף אנטישמי מובהק. גם הגזענים הלבנים האנטי כושיים הם אנטישמים וגם הגזענים הכושיים האנטי לבנים הם אנטישמיים.

מקצה עולם ועד קצהו נמתח קו החזית של העם היהודי על קיומו ועל הקטע המרכזי של החזית, כאן, במולדתנו המתחדשת, ולכן מעל לכל נעמוד במערכה להגנתה, לשלומה, לביטחונה.

משהוברר לנו כי ההנהגה הסובייטית נטשה את הקו העקרוני של דו קיום בשלום לגבי הסכסוך הישראלי ערבי, ואין עוד סיכוי להניאה מכך, וכי נקטה

באופן החלטי קו של התחברות עם השוביניזם הפאן ערבי נגד ישראל לשם קידום מטרותיה המעצמתיות – יצאנו חוצץ נגד עיוות חמור זה, ועדיין אנו נמצאים בעיצומה של מערכה בלתי-שווה זו.

אין זה ענין מקומי מוגבל ונבדל, אלא חלק של ענין כללי בעל משמעות היסטורית עולמית, והוא- טיהור דגל הקומוניזם מכתמיו, החזרת עטרת הדמוקרטיה, ההומאנית, ליושנה. על ענין זה אנו נאבקים, חברי ואני, מתוך עמדה קטנה אך קדמית ששמה מק"י.

אין לי ברירה, אינני יכול להשתחרר משני עיקרים שאני מאמין בהם ורוצה בהם. האחד הוא, כי האנושות נמצאת במהלך אל הסוציאליזם, וכי דרך כל הכשלונות והעיוותים והאכזבות היא צועדת בכל זאת קדימה אל עתידה הסוציאליסטי והקומוניסטי. והשני הוא, כי הכחדת העם היהודי לא תצלח, וכי העם היהודי יהיה האחרון להיעלם מן העולם, עת האנושות תגיע באחרית-הימים להתמזגות האומות; לא כפי שחשבו רבים וגדולים, כי העם היהודי הנפוץ בין העמים ייטמע הראשון, אלא להיפך. בין שני העיקרים האלה מנסה אני לגשר, קודם- כל במחשבה, ובמידת יכולתי במציאות הפוליטית. משאת נפשנו היא להבטיח את עתיד עמנו בעתידו הסוציאליסטי של העולם.

לפי דעתי הגיעה השעה שהתנועה הקומוניסטית תיתן גט- כריתות למחשבה כי ההתבוללות היא הפתרון הפרוגרסיבי היחיד של השאלה היהודית. לא חידלון העם היהודי, כי אם קיומו של העם היהודי; לא טמיעה כי- אם תחיה לאומית, המשך תהליך ריכוזו במולדת והבטחת תנאים לשמירת ייחודו הלאומי- תרבותי בתפוצות. אינני מתימר לומר כי זה מאבק חדש. הוא נמשך 180 שנה, מימיה הראשונים של המהפכה הצרפתית, שהכריזה "ליהודי כפרט הכל, ליהודים ככלל לא-כלום", וממנה ירשו תורה זו מורי- ההוראה של הסוציאליזם וראשי המהפכה הרוסית. אולם בטוחני שיש הכרח לחדש את המאבק לעתיד היהודי בעתיד העולם. אינני בטוח שנצליח. תנו לנו להיאבק- אם נצליח, יהיה זה ניצחון לכלל היהודי, אם ניכשל, יהיה זה רק כישלוננו- שלנו.

הנוטה גשר נאלץ להקים תחילה ראש- גשר. אך יש שהגלים הזדוניים מציפים את ראש- הגשר וממוטטים אותו, ואף מטביעים חיילים

מחיל- ההנדסה היורדים למצולות. או אז יש להעתיק את ראש- הגשר
למקום אחר, סמוך, ולעתים אף להתחיל בהקמת ראש- גשר בחוף
שממול ובנטיית הגשר ממנו. ולכאורה זו הליכה בכיוון הפוך, אך למעשה
זו הליכה לאותה מטרה של גישור בין שני החופים.
היה זמן שחשבתי כי רק במשטר קאפיטליסטי מתחולל מאבק בין
ריאקציה לבין פרוגרס, כי הריאקציה משתמשת בדחליל האנטישמיות
כמכשיר להסחת- הדעת וכשעיר לעזאזל, ואילו במשטר סוציאליסטי
שורר הפרוגרס לבדו. מסתבר, גם במשטר סוציאליסטי מתחולל מאבק
בין הכוחות השואפים לדמוקרטיזם סוציאליסטי ולעצמאות לאומית
אמיתית, לבין כוחות הדיקטטורה הביורוקרטית וההגמוניזם המעצמתי.
במאבק זה משתמשים הכוחות השמרניים בנשק האנטישמיות (הקרוי
בהסוואה "אנטי- ציונות") נגד הכוחות המתקדמים, ושוב נשאר בתוקפו
הכלל שהאינטרס היהודי עולה בקנה אחד עם נצחוננו של הפרוגרס
האנושי. ובכן,
השמעתי את ה- Veto שלי ועם- זאת פירשתי את ה- Credo שלי:
אהבת- ישראל ואחוות- עמים, שחרור העמל וחופש האדם.
ושוב אני מודה לכולכם על שכיבדתם ובירכתם אותי במסיבת- רעים זאת. אני
מודה לכם בשמי ובשם רעייתי, שעשתה אתי 38 מתוך 60 שנות הדרך יחדיו.
היו ברוכים גם אתם."